

antiga i general, majorment gràcies al cast TRASEGAR (DCEC/DECH): puix que aquí arribà a temps perquè la *f*, tornant-se aspirada, ens dugué a través de *tras-begar* a *trasegar*; i veg encara casos semblants d'antiga desaparició dissimilatòria de la *r* per estructures comparables, en els articles DERRETIR i DESTEBRECHAR del meu llibre castellà.

Ara bé, *refegar*, sense la *r*, quedava isolat de la seva família, i havent renegat del seu pare, ja sense protecció, quedava subjecte a d'altres alteracions fonètiques, com el pas a *rafegar* amb *a*: fàcil en castellà, més fàcil en català. Doncs si al costat de *trafegar* (< *trafregar*), s'ha format TRÀFEC, i en castellà aquest manlleu comercial ha estat calcat com *tráfago*, també tenim dret a imaginar que de **rafegar* es vagi treure en cat. *ràfega*, i en castellà *ráfaga*. Qui sap quan podrem aclarir del tot el problema. Però jo crec que es farà un dia, quan es conegui una mica més el vocabulari nàutic del català medieval.

El fet és que avui *ràfega* és tan usual en català com en castellà. ¿Per què *AlcM* continua dient que sembla venir-nos per conducte del castellà o de l'italià? Doncs és per la nostra manca de dades (potser hauria hagut de pensar que fins a 1960 cap astrònom ni ésser humà no havia vist res de la meitat d'un astre tan pròxim com la lluna). Verament no en tenim fins al *DTO* (1647: «*refega*, vide *batalla*, *pelea*»); no acluquem tanmateix els ulls a detalls com el fet que el *DAut.* castellà és d'un segle més tard i la *Crusca*, de dos, o bé que *refrega* es troba en Aversó (1390), Lab, *DFgra*, *DAMen* etc., i que no obstant el Belv. i el *DTO* no admeten més que *refega* sense *r*, com si protestessin que en català es diu, no pas amb *-r-* interna, sinó sense. S'ocupen cap d'ells de coses de mar? Mai per mai, mai de la vida. El primer que no podia deixar de fer-se'n eco era, naturalment, un menorquí: Febrer Cardona esmena Belvitges, pocs anys més tard, sortint amb la forma innovada en el sentit nàutic: «*ráfaga de vent*: ratxada, bouffée violente de vent» (p. 517)

No regategem que és documentació ben tardana i és que també hi ha el fet que en català, tant o més usual que el més innovat *ràfega*, ho ha estat el més complet *rafegada*: sempre i en tots els sentits: meteorològic o no, i nàutic o res d'això. L'anota el *DAG* en una comarca de llenguatge tan pur i conservador com la Plana d'En Bas: «*rafagada*: remolí de neu, de pluja, de calamarsa etc.».

Ara bé notem que no és una dada fundada sols en tradició oral, sinó en bons autors com el gran escriptor olotí MrnVayreda: «una explosió horrorosa a cau d'orella, una *rafegada* igual que si lo cap se m'hagués rebentat en cent esberles» (*Records de la Darrera Carlinada* vi, 101); «ho raonava jo, més tèrbolament encara del que ho escric, entremig de *rafagades* sagnoses que m'entelaven els ulls, i de glupades de fel que em feien sanglotar, tot esgarrapant cap amunt pels matolls i relleixos de la cinglera» (*Puny*, xxii, 344 (265)); «sofria resignadament les *refegades* de mal humor de la noia» (Pous i Pagès, *Quan se fa nosa* II, 90), i així ho havia anotat com a característic dels escriptors ca-

talans el diccionari del bon catalanòleg alemany Eberhard Vogel

Una altra forma comparable, si bé amb sufix diferent, és *rafegall*, que deu haver tingut bastant d'extensió: a Cerdanya *rafegalls* 'porcions de menjar que es van deixant en el plat' (*menjar fent rafegall*), *AlcM*; car d'altra banda tinc recollit un nom de partida *El Ráfegál* vora el camí de St. Pere Pescador a Castelló d'Empúries.

També, però, s'han mantingut en àrees reculades les formes accentuades en la *e*: a la conservadora vall de Centelles se l'anotava Aguiló en persona en el curs d'una excursió de c. 1860, de la boca d'un conreador (que aixecava el cap, intrigat segurament pel pas de tants forasters), en el sentit de 'bandada, tongada de gent': «ja han passat ducs *rafegues* [= *ráfegàs*] de senyors que anaven a St Miquel del Fay»; una altra vegada en el sentit de 'estona de treball intermitent, ratxada de feina' «si sabésseu com i en quantes *refegues* he tingut d'escriure aquesta carta. » (*DAG*, s. v. *raf.*, *ref.*). Després l'*AlcM* ha rebut notícies que això es diu, en aquesta segona acc., a l'Emp, Penedès, Pla d'Urg. i CpTarr; i sembla, doncs, que està o ha estat en ús a quasi tot el Principat, per més que s'hagi antiquat en l'ús barceloní

I també tenim la forma *refrega*, amb la segona *r* mantinguda, viva encara però amb el significat generalitzat i després del de *fregar*, car *refrega* s'usa arran de Pirineu, a La Jonquera amb el valor de 'cada una de les marxes ininterrompudes que fa un ramat transhumant' (*camins*: *en tres refregues*, quan s'hi han fet dues parades, *BDC* xix, 199), i això ens recorda per una part la glupada de gent que observà Ag en el parlar de Centelles, per una altra el caràcter intermitent que pertot assenyala a les ràfegues ventoses; i, en fi, el fet que no sols l'*It. folata*, a part de 'ràfega', vol dir 'bandada d'animals o coses', perquè també a Gènova diuen *ràffega d'oxelli* (= *ocells*), o *de persone* etc., no sols *ràffega de vento* (Casaccia)

En fi, formes intermèdies entre el cat. comú *ràfega* i el cat dial. *refega* o *refrega*, amb el vocalisme d'aquests, però amb l'accentuació d'aquell i sentits anàlegs al mateix, s'han conservat a Sardenya des dels temps medievals en què els marins catalans la conqueriren o repoblaren: a l'Alguer *rèfiza* català té el sentit d'alenada, tufarada: «una *rèfiza* d'olor gras i d'una porta d'un molí d'oli» llegit en un article del general Rafael Catardi, en la revista *Vida Nova* (n.º 6, Montpeller, 1956, p. 61) Encara que no ho trobem així en diccionaris catalans, ni en les llistes alguereses de Guarnerio etc. —ni figura igual com a sard en Spano—, tanmateix tenim coses semblants en els principals dialectes sards

En aquests, però, és clar que no són autòctons, sinó manlleus hispànics puix que tenen è de *i*, i així ho confirma l'especialista màxim MLWagner: campid. *reféga* 'orgia, parranda' («stravizzo, gozzoviglia»), i, d'altra banda, encara amb *-r-*, logud. *refrèga* «affanno, pena», que Wagner (*RFgn* LXIX, 262-3) ja relligava amb el cat dial. *refega* 'estona sostreta a la feina', i